

PROZESU ZUZENBIDEA

PROZESU ZIBILEKO JURISDIKZIOA ETA ESKUMENA

IXusko ORDEÑANA GEZURAGA
Sara ARRUTI BENITO

AURKIBIDEA: I. Jurisdikzio eta eskumen zibilari sarrera. II. Ordena zibileko jurisdikzioaren irismena eta mugak. 2.1 Esklusibitate edo lehentasunezko irizpidea. 2.2 Irizpide orokorra (BJLOren 22 bis eta 22 ter). 2.3 Irizpide subsidiarioa (BJLOren 22 quater, 22 quinquies, 22 sexies, 22 septies). 2.4 Tratamendu prozesala. **III. Eskuduntza zibil orokorraren nondik norakoa. IV. Atribuzio edo egozpen irizpideak.** 4.1 Irizpide objektibo eta funtzionalaren aplikazioa organo jurisdikzional zibil zehatzetan. 4.2 Irizpide objektiboaren eta funtzionalaren tratamendu prozesala. **V. Eskuduntza edo eskumen territoriala edo lurraldeari dagokion eskumena.** 5.1 Foru konbentzionalak edo hitzartutako foruak. 5.2 Foru legalak edo legeak ezarritako foruak. 5.3 Tratamendu prozesala. **VI. Arazo prejudizialak.** 6.1 Zigor arazo prejudizialak. 6.2 Penalak ez diren arazo prejudizialak: laboralak eta administratiboak. 6.3 Arazo prejudizial zibilak 6.4 Arazo prejudizial konstituzionala. 6.5 Europar prejudizialitatea. **VII. Froga printzipioa. VIII. Deklinatoriaren oinarrizko elementuak. IX. Gaien banaketa.**

I. Jurisdikzio eta eskumen zibilari sarrera

Kontu edo gatazka pribatu bat ematen denean (kontratu baten ez betetzea edo dibortzio bat, esaterako), berau zein epailek ezagutu eta konpondu behar duen jakiteak berebiziko garrantzia du. Hori horrela, gatazka prozesu zibil batean ebatzi behar denean, horren ardura izango duen epaitegiaren bila gabiltzala, Espainiako jurisdikzioaz eta eskumenaz jardungo gara. Lan honetan Espainiak -eta ez beste Estatu batek- kasua ezagutu behar duela jakinda, horren ardura duen organo jurisdikzional zehatzera heldu arteko ibilbidean murgildu eta aplikatu beharreko pausu eta araudiak aztertuko ditugu. Aintzat hartu behar dugu, lehen pausua (Espainiak edo beste Estatu batek ezagutu behar duen) argitzeko Nazioarteko arauak -Europar Batasunekoak bereziki- aplikatu beharko ditugula. Barne arauari erreparatuz, Botere Judizialaren Lege Organikoaren (aurrerantzean BJLO) 22. artikulua eta Prozedura Zibileko Legearen (aurrerantzean, PZL) 36. artikulua aipatu behar ditugu.

Espainian, berriz, epaitegi anitz daude heinean, guk kontu zibilez ezagutzen dutenei erreparatuko diegu, honen harira, eskumen zibil orokorrak mintzatuko gara. Ordena zibilak, gai zibil eta merkantilez ezagutzen du, eta gainera, *vis attractiva* delakoa duenez, beste ordena jurisdikzionalari ez dagokien kontu oro, legearen aginduz, berak ezagutuko ditu. Halaber, ordena zibilaren eskumena luzaezina da, hau da, ordena zibilak ezin ditu beste ordena batzuei -penala edo administratiboa kasu- dagozkien gatazkek ezagutu. Hala ere, printzipio honek gero ikusiko dugun moduan, salbuespen bat izan badu: judizio aurreko arazoak, hain zuzen ere.

I. Irakasgaiak

Aurrera eginez, nabarmendu behar dugu Espainian legeak eskuduntza zibila bost epaitegiri aintzatesten diela. Hona hauei hain zuzen ere: Bake Epaitegiak, Lehen Auzialdiko Epaitegiak (eta honen maila berean, Merkataritza Epaitegiak eta Genero Indarkeriaren Epaitegiak), Probintzia Auzitegiak, Justizia Auzitegi Nagusiak eta Auzitegi Gorenak. Nola banatzen dira ebatzi beharreko kontuak horien artean? Egozpen irizpideak deritzenak aplikatuz (objektiboa edo materiala, funtzionala eta territoriala edo lurraldeari dagokiona). Horiek aztertu ondoren, gaia bukatzeko, eta herritar orok dugun “legeak aurretiaz zehaztutako epaile arrunterako eskubidea” (Espainiar Konstituzioaren 24 artikulua) egikaritzeko bidean gaien banaketa aztertuko dugu. Horrenbestez, gatazka pribatu zehatzaz ezagutu beharko duen epaitegia zehaztuta izanen dugu.

II. Ordena zibileko jurisdikzioaren irismena eta mugak

Jurisdikzio zibilaren edo orden zibilaren irismen eta mugen inguruan dihardugunean, Espainiako epaitegiek gatazka zibilez noiz ezagutzen duten hitz egiten ari gara. Hemendik abiatuta, ordena jurisdikzional guztietarako erantzuna BJLOko 4. artikulua xedatzen du, alegia, Espainiako epaileak, Espainiaren subiranotasuna heltzen den toki guztietan aritu daitezkeela. Zer da baina, subiranotasuna? Esan dezakegu, leku zehatz bateko lurralde eta pertsonak osatzen dutela, gure kasuan, Espainiako lurraldeak eta bere naziotasuna duten pertsonak (eta horrenbestez, bere gatazkak) hartzen ditu barne. Beraz, arau orokor legez, Espainiako epaileek, espainiar naziotasuneko pertsonak Espainiako lurraldean dituzten gatazkak ezagutzen dituzte. Adierazi berri dugun hau, prozesu zibilak ezagutzen dituen gatazka pribatuekiko, PZL-ko 36. artikuluan xedatzen da: arlo zibilean, Espainiako epaitegiek ezagutuko dute, Espainiak sinatutako nazioarteko tratatuen eta BJLOk zehaztutako kasuetan.

Ikus dezakegunez, artikulua honetan zuzenbidearen iturrietara igorpena egiten da: (1) Nazioarteko zuzenbidean, espainiar eskumena, sinatutako itunetan xedatzen denaren arabera izango da; zehazki, Brusela I Bis erregelamenduak ezartzen duenaren arabera. (2) Aipatutako itunik ezean, BJLOan ezarriko da zeinek duen eskuduntza, zehazki, BJLOren 21 eta 22 artikulua aplikatuko dira. BJLOren 21. artikulua legezotasun printzipioa adierazten du, hau da, Espainiako epaitegiek gatazkez ezagutuko dute indarrean dauden legeak edo arauak hori egiteko baimena ematen badiete. BJLOren 22. artikulua ordea, printzipio nagusi hori zehaztuz, Espainiako epaile zibilek gatazkez noiz ezagutu behar duten xedatzen du, eta hierarkizatuta dauden eta jarraian azalduko diren hiru irizpide ezartzen ditu.

2.1. Esklusibitate edo lehentasunezko irizpidea

Lehenik eta behin, eskusibotasun edo lehentasunezko irizpidea adierazi behar dugu. Horren arabera, zenbait gaien inguruko uziak, Espainiako auzitegiek ezagutu beharko dituzte nahitaez, haiei erreserbatu baitaude. Kasu zehatz hauek BJLOren 22. artikuluan adierazten dira:

- (1) Espainiako subiranotasunarekin zuzenean lotutako higiezinaren eskubide erreal eta errentamenduen gaitan. Haatik, higiezinaren inguruko kontratuetan, haien iraupena gehienek sei hilabetekoa denean, Espainiako auzitegiak eskudunak izango dira demandatuaren egoitza Espainian badago eta betiere, maizterra pertsona fisiko bat bada eta bera eta higiezinaren jabea Estatu berdinean egoitza badute.

I. Irakasgaiak

3/10

- (2) Haien egoitza Espainian duten Sozietate edo pertsona juridikoen eraketa, baliozkotasun, deuseztasun eta desegite kasuetan.
- (3) Espainiar erregistroan egindako inskripzioen inguruko baliozkotasun eta deuseztasunak.
- (4) Patente, marken, irudien edo gainerako eskubideen baliozkotasunaren inguruko gordailu edo erregistroa Espainian egitea edo eskatzea.
- (5) Atzerrian eman den sententzia, *Alternative Dispute Resolution* (ADR) teknika baten emaitza (bitartekaritza, kasu) edo laudo bat Espainian martxan jarri behar denean, Espainiako epaileek aintzatetsi eta exekutatu behar dute.

2.2. Irizpide orokorra (BJLOren 22 bis eta 22 ter)

Gai eksklusibotatik at edo beste modu batera esanda, lehentasuneko irizpideak barne hartzen dituen gaiez haraindi, BJLOak irizpide orokortzat jotzen ditugun beste bi egozpen irizpide adierazten ditu: menderatzea edo sumisioa (22 bis) eta demandatuaren egoitzaren foroa (22 ter).

Menderatze edo sumisioaren harira, hura bi motatakoa izan daiteke. Alde batetik, berariazko, esanbidezko edo berariazko menderatzea dugu. Kasu honetan, alderdiek erabakitzen dute edo berariaz adierazten dute zein herrialdeko epaitegiek ezagutuko duen haien auzia. Menderatze hau gatazka sortu aurretik adosten dute. Hala ere, nabarmendu behar dugu kontsumitzaileen kasuan, alderdi ahul bat izanik, haiek beste alderdi baten abusu eta gehiegikeriez babestearren, gatazka sortu ondoren menderatze edo sumisioa egitea onartzen zaiela. Gainera hau egiteko, bi alderdi hauek Espainiako helbidea izan beharko dute. Bestetik, isilbidezko menderatzea edo menderatze tazitua dugu. Honako hau, demandatuak demandari erantzutean, kasuaz ezagutzen ari den epaitegiaren eskumena onartzen duenean, ematen da. Beraz, demandatzaileak lurralde batean jartzen duenean demanda eta demandatuak demandari erantzuten dionean, erantzute soilarekin auzitegi horren eskuduntza onartzen ari da.

Lehentasuneko irizpidea ezin bada aplikatu eta menderatzea ez bada existitzen, pertsona fisikoaren helbidea hartzen da kontutan eta beraz, demandatua Espainian bizi bada, Espainian demandatu ahal izango da. Pertsona juridikoa bada, erakundeak gizarte-egoitza duen lekua hartuko da kontutan. Demandatuaren egoitza aukeratzea garrantzitsua da, izan ere, demandatua, epaiketaren pairatzailea den heinean (demandatzaileak martxan jarri baitu berau) ahalik eta gutxien mugitzeko ezartzen da foro hau. Hortaz, demandatua ez kaltetzeko edo ahalik eta gutxien kaltetzeko, demandatzailea demandatuaren egoitzara joan beharko da demanda jartzea. Nabarmentzekoa da, foro hau, aukera bat dela, hautapenezkoa dela alegia, izan ere, beste herrialde bat ere aukeratu dezakegu. Honi guztiari, ñabardura bat gehitu behar diogu, izan ere, zer gertatzen da demandatu asko daudenean? Bestela esanda, zer egiten da *listiskonsortzio* edo auzi-kidetzak pasiboak sortzen duen aniztasunaren aurrean? Egoera honetan, kasua Espainiak ezagutu ahal izateko demandatuetako batek behintzat espainiar egoitza izan beharko du.

2.3. Irizpide subsidirioa (BJLOren 22 *quater*, 22 *quinqüies*, 22 *sexies*, 22 *septies*)

Aurretik aipaturiko irizpide orokorra aplikagarri ez denean, BJLOak zenbait foru berezi xedatzen ditu (22 *quater*, 22 *quinqüies*, 22 *sexies*, 22 *septies*), Espainiako auzitegiei eskuduntza esleitzen dizkietenak. Hortaz, kasu konkretu batzuk Espainiako auzitegiek ezagutuko dituzte. Zehazki, hurrengo kasuez hitz egiten ari gara: Heriotza edo absentzia egoeren adierazpena; pertsonen gaitasunaren inguruko gaitan eta, adin nagusiko pertsonen eta hauen ondasunen babesa espainiar lurraldean, ezkongaien edo bikoteen arteko erlazioetan, baldin eta banatze edo dibortzio kasuetan bagaude; filiazio kontuetan eta harreman paterno-filialetan, adin-gutxikoen babesa eta guraso erantzukizunen inguruan, baldin eta haurrak egoitza Espainian duenean edota demandatuak egoitza Espainian duenean; adopzio gaitan, eta bereziki 54/2007 Legearen arabera araututako nazioarteko adopzioen kasuan; elikagaien alorrean baldin eta demandatu edo hartzekodunak egoitza Espainian duenean eta oinordetza kasuetan, kausatzaileak bere azken egoitza Espainian izan duenean. Ikus dezakegunez, kasu berezi hauek zerrenda luze bat osatzen dute, kasu berezi horietan Espainiako auzitegia eskuduntza esleitzen zaielarik. Zerrenda amaiezin hauetatik, nolabaiteko inperialismo juridikzional bat dagoela ondorioztatu dezakegu.

Orain arte, espainiar auzitegiek eskumena noiz duten aztertu dugu. Ildo horri jarraituz baina kontrako zentzuan, berebiziko garrantzia du jakitea Espainiak zein kasutan ez duen auzi bat ezagutzeko eskumenik. Konkretuki, Espainiak ez du inoiz ezagutuko hiru kasutan (PZL 36.2 artikulua): Lehenik, nazioarteko zuzenbide publikoarekin bat eginez, juridikzio immunitatea duen agintarien kasuan. Hau da, agintari diplomatiko eta politikoak ezin izango dira Espainian epaitu. Bigarrenik, Nazioarteko tratatu batek esaten badu kasu konkretu bat beste estatu batek ezagutu behar duela, Espainiak ez du ezagutuko. Azkenik, forma egokiaz deitutako edo epatutako demandatua epailearen aurrean agertzen ez bada eta Espainiako auzitegien nazioarteko eskumena, alderdien isilbidezko menderatzean bakarrik oinarritu daitekeenean. Bestela adierazita, Espainiak kasua aztertzeke arrazoi bakarria isilbidezko menderatzean oinarritzen bada eta demandatua ez bada epaileen aurrean agertzen, bere kasua Espainiak epaitzea nahi ez duelako, kasua ez du Espainiako auzitegiak ezagutuko. Bakarrik ezagutuko du, demandatuak nahi izatekotan.

2.4. Tratamendu prozesala

Aurretik adierazi dugun guztia aintzat hartuz, hurrengo galdera sorrarazten zaigu: Zer gertatzen da Espainiak (bere epaitegiek, alegia) ezagutu behar ez duen edo ezin duen kasu bat ezagutzen badu? Hori gertatzen bada, egintza hori zuzenbidearen ikuspegitik erabat deuseza izango da eta ez du baliorik izango, ez du ezertarako balioko. Egoera hau ekiditeko, zenbait kontrol-mekanismo daude: Alde batetik, kasuan kasuko epaileak ofizios kontrola dezake Espainiako juridikzioa. Epaileak Espainiak gai bat ezagutu behar duen edo ez aztertuko du, eta ikusten badu ezin duela ezagutu, orduan, ez du onartuko auzia. Epaileak hiru unetan balia dezake kontrol zeregin hau: Lehenik eta behin, demanda onartzerako unean (PZLko 404 eta 440 artikulua), non eskumena duen edo gatazkaren mamian sartu daitekeen edo ez egiaztatuko duen. Bigarrenik, judizio aurreko entzunaldian (PZLko 416.2 artikulua). Azkenik, epailetan zehar, epaia emateko unean ere eskuduntza onartzeko edo ukatzeko beta izango du epaileak “prozesal hutsa den sententzia” emanaz. Juridikziorik duen edo ez esan aurretik, alderdiak eta Ministerio Fiskala entzun beharko ditu. Ministerio Fiskala ez da normalean gatazka edo prozesu pribatuetan aritzen, baina Espainiar Konstituzioaren (aurrerantzean, EK) 24. artikulua arabera babes judizial eraginkorra gauzatzeko epailea izateko eskubidea dagoenez, parte hartu ahal izango du.

Beraz, epaile batek, eskumen faltaren aitzakian, kasu batez ezagutu ezin duela esateko, eta demanda jarri duen herritarraren babes gabezia ekiditeko, Ministerio Fiskalaren oniritzia izan beharko du, txosten baten bidez helaraziko dena. Nahiz eta Ministerio Fiskala gatazkan ez aritu -salbu interes publikoa duten kontuetan (adingabekoen filiazio edota ezgaitasunen kasuetan, esaterako)- bermatu egiten du norbanako bat babes gabezia ez uztea. Mekanismo honek ez baldin badu funtzionatzen, hau da, epailea konturatzen ez bada Espainiak gaia ezagutu ezin duela, orduan bigarren kontrol-tresnara igaroko gara, alderdien eskarira hain zuzen.

Alderdiei dagokienez, demandatuak eskumen gabezia deklinatoria jarritz alega dezake (PZLko 39. artikulua). Alderdi demandatuak eskumen eza edo falta, bitarteko prozesal hau erabiliz, hau da, deklinatoria erabiliz adierazi dezake bakarrik. Modu sinpleago batean azalduta, demandatuak epaileari ateratako txartel gorri batekin lotu dezakegu; zeinak kasu hori ezin duela ezagutu eta beste epaitegi bati dagokiola ohartarazten dion epaileari. Hortaz, deklinatoria jarri eta PZLko 63 eta 65 artikulua aintzat hartuz, epaileak zein lurralderi (Espainia ez den beste edozein Estaturi alegia) dagokion eskuduntza -nahiz eta honek ez duen derrigorrean bete behar- adierazi beharko du.

Nazioarteko eskumenarekin (jurisdikzioarekin alegia) bukatzeko, aipatu beharrekoa da gai zibiletan nazioarteko kooperazioa jorratzen duen 29/2015 Legeak hiru aldaketa berri ekarri zituela: (1) Nazioarteko auzi-bitartea edo *litispendentzia*: Posible da Espainian demandatua izan den norbaitek, berau salbuespen prozesal bezala alegatzea, kasu horretaz beste estatu bat ezagutzen ari dela alegatuz, alegia. (2) Nazioarteko gauza epaitua: Espainian demandatua den norbaitek salbuespen prozesal bezala esan dezake Espainian bere kontra jarri den uzi hori, beste herrialde baten ere eskatu izan zela eta jada aitzinean ebatzia dagoela res *indicata* indarra duen ebazpen baten bidez. (3) Nazioarteko konexioa edo lotura: Espainiako epaileari esatea berau ezagutzen ari den kasuko uziaren inguruan, aldi berean atzerrian beste auzi bat ematen ari dela, eta epaileari atzerriko epailea egiten ari dena aztertzeko eskatzen zaio gutxienez, baita ebazpenak kontuan har ditzala. Hiru kasu hauek, BJLOko 22 *nomies* artikulua araberaz alegatuko dira.

III. Eskuduntza zibil orokorraren nondik norakoa

Egungo lau ordena jurisdikzionaletatik abiatuta-zibila, penala, administratiboa eta laborala-BJLOak, lehen aurreratu dugun bezalaxe, eskuduntza esleitzen die Espainiako auzitegiei. Ordena zibilar helduz, BJLOaren 9.2 artikulua jurisdikzio zibilak gai zibilak eta merkantilak, hots, gai pribatuak, ezagutuko dituela xedatzen du. Gainera, *vis attractiva* printzipioa arautzen da, hau da, ordena honek legeak gainontzeko ordenei berariaz esleitzen ez dagokiena ezagutuko duela. Modu honetan, ordena zibileko auzitegiak, auzitegi nagusi edo ohiko bihurtzen dira, esan bezalaxe, haien eskumena zuzenbide pribatuaren aplikaziora luzatzeaz gain, BJLOren 9.4 eta 5. artikuluek ordena kontentzioso-administratiboari eta laboralari esleitzen ez dizkieten gai guztien ezagutzara ere zabaltzen baita. Jakina, ezin da nahasterik eman auzitegi penalen eskumenaren -beti zigorrak edo segurtasun neurriak ezartzera zabaltzen dena- eta auzitegi zibilen eskumenaren artean.

Eskuduntza honen tratamendu prozesalari dagokionez, ordena zibilak beste ordena bati dagokion konturen bat ezagutzen badu (lan kontratu baten ez betetzea, esaterako), egintza hori zuzenbide osoz deuseza izango da. Zergatik? Eskumen orokorra arautzen duten arauak xedaezinak edo inperatiboak direlako.

Egoera hau ekiditeko kontrol edo tresnen harira, jurisdikzioaren inguruan aipaturikoa aplikagarri da: Alde batetik, epaileek ofizioz aztertu behar dute heltzen zaien afera pribatua (zibila eta merkataritzakoa) dela. Hala ere, hortaz edozein unetan konturatu daitezke, baita judizio aurreko entzunaldian edo bistan. Egokiena demanda aurkeztean konturatzea izango litzateke, modu horretan, ez litzatekeelako gatazkaren mamian sartuko, denbora eta indarra alferrik galduz. Sententzian bertan konturatzea ere onartzen da. Ministerio Fiskalak ere parte hartuko du herritarraren (hots, demandatzailearen) babes gabezia ekiditeko, baldin eta epaileak gaia ez aztertzea erabakitzen badu. Halaber, lehen adierazi bezala, epaileak ofizioz ezer esaten ez badu, alderdiek, zehazki alderdi demandatuak, deklinatoria jar dezake (PZLko 39.artikulua), eskumen gabezia salatzen.

IV. Atribuzio edo egozpen-irizpideak

Egungo lau ordena jurisdikzionaletatik abiatuta—zibila, penala, administratiboa eta laborala-BJLOak, lehen aurreratu dugun bezalaxe, eskuduntza esleitzen die Espainiako auzitegiei. Ordena zibilari helduz, BJLOaren 9.2 artikulua jurisdikzio zibilak gai zibilak eta merkantilak, hots, gai pribatuak, ezagutuko dituela xedatzen du. Gainera, *vis attractiva* printzipioa arautzen da, hau da, ordena honek legeak gainerako ordenei berariaz esleitzen ez dagokiena ezagutuko duela. Modu honetan, ordena zibileko auzitegiak, auzitegi nagusi edo ohiko bihurtzen dira, esan bezalaxe, haien eskumena zuzenbide pribatuaren aplikaziora luzatzeaz gain, BJLOren 9.4 eta 5. artikuluek ordena kontentzioso-administratiboari eta laboralari esleitzen ez dizkioten gai guztien ezagutzara ere zabaltzen baita. Jakina, ezin da nahasterik eman auzitegi penalen eskumenaren —beti zigorrak edo segurtasun neurriak ezartzera zabaltzen dena— eta auzitegi zibilen eskumenaren artean.

Orain arte bi pausu eman ditugu: Lehenik, Jurisdikzio espainiarrak zein kasu ezagutu behar dituen finkatu dugu eta bigarrenik, horietatik ordena zibilari zeintzu dagozkion ere badakigu. Aurrera eginez, jakin behar dugu, ordena zibilean ondorengo organo jurisdikzionalak aritzen direla: Bake Epaitegiak, Lehenengo Auzialdiko edo Instantziako epaitegiak (eta honen parekoak: Genero Indarkeria epaitegiak, Familia epaitegiak, Merkataritza Epaitegiak, etab), Auzitegi Probintzialak, Justizi Auzitegi Gorenak eta Auzitegi Gorenak. Horrenbestez, hurrengo pausua kasu konkretua zein organo jurisdikzional zehatzek ezagutu behar duen zehaztea izango da. Horretarako, egozpen irizpideak erabiltzen dira, hau da, kontuen banaketa organo jurisdikzional zehatzei esleitzeko jarraian adieraziko ditugun irizpideak erabiltzen dira.

Hiru dira egozpen irizpideak eta guztiak aldi berean aplikatzen dira. Beraien azterketa sakonari ekin aurretik, iragarri dezakegu, lehenengo irizpide objektiboa dela, honek gatazkaren gaia eta eztabaidatzen ari garen zenbatekoa kontuan hartzen duela, zein epaitegitara joan behar garen zehazteko. Zenbatekoari dagokionez, hurrengo adierazi behar dugu: auzia zenbatekoaren irizpidearen arabera finkatuta, 90 euro baino gehiagokoa bada, Lehenengo instantziako epaitegiak ezagutuko du, aldiz, 90€ baino gutxiagokoa bada, Bake Epaitegiak ezagutuko du. Bigarren irizpidea funtzionala da, horren arabera, epaileri eskatzen diogun funtzioaren arabera epaitegi batera edo bestera joango gara. Hau bereziki helegite edo errekurtsoen arabera zehazten da, eta instantzia edo auzialdien arabera batera edo bestera joango gara. Azkenik, irizpide lurraldetarra dugu, mota bereko organo jurisdikzional asko daudenez, lurraldearen arabera antolatuak (udalerrria, barruti judiziala, probintzia, Erkidego Autonomoa eta Estatua), lurraldea epaitegi zehatza zehazteko irizpide bihurtzen da, aztertuko dugun legez.

4.1 Irizpide objektibo eta funtzionalaren aplikazioa organo jurisdikzional zibil zehatzetan

Jarraian, irizpide objektiboa eta funtzionala organo jurisdikzional zibil ezberdinei nola aplikatzen zaien aztertuko dugu. PZLan sinplifikazioa bat eman dela esan dezakegu— ahal izan den neurrian BJLOa aldatu gabe—. Hori horrela, aurretik adierazi ditugun kontzeptu orokor guztiak ordena zibilean zehaztuko ditugu:

a) Bake epaitegiak: Udalerri guztietan ezartzen dira, salbu lehenengo auzialdiko epaitegiak dauden udalerrietan. Hurrengoez ezagutuko dute: 90 euro baino gutxiagoko gatazkez; hitzezko epaiketak eta; hitzezko epaiketak zenbatekoengatik badira. Hiru betekizun hauek eman behar dira, izan ere, hitzezko epaiketa materiagatik ematen bada, ez dute bake-epaitegiak ezagutuko.

b) Lehen instantziako epaitegiak: Oinarrizko organo zibilak dira, eta legeak berariaz beste organoei egotzen ez dien guztia ezagutuko dute (BJLOko 85.1 art eta PZLko 45.art). Hori esanik, lehen instantziako epaitegiak eskumen hauek dituzte: Epaiketa arruntak bereziki arruntak, guztiak ezagutzen dituzte; hitzezko epaiketak, guztiak materiagatik finkatzen badira eta zenbatekoagatik ebatzi beharreko kontuak 90€ baino gehiagokoak badira. Hemen ñabardura garrantzitsu bat egin beharrean gaude: lehenengo instantziako epaitegiak, kokatzen diren udalerrietan, zenbateko guztiak aztertzen dituzte hauetan ez baitago bake epaitegirik. Gainera, epaiketa berezi guztiez ezagutzen dute. Horrenbestez, organo jurisdikzional hauek kontu guztiez ezagutzen dute lehen auzialdian, bake-epaitegiei dagozkien gatazka kenduta. Gainera, beraien izenaren gainetik (Lehen auzialdiko epaitegiak), helegiteak ere ezagutzen dituzte. Zehazki hurrengo aurkaratzeaz arduratzen dira: Bake epaitegien ebazpenen aurka jarritako apelazio eta kexa helegiteaz eta errebeldearen eskariz, sententzia irmoen deuseztasunaz, baldin eta sententzia irmo horietaz beraiek ezagutu badute. Honez gain, beste eskumen batzuk ere badituzte: Lehenik eta behin, Espainiatik kanpo eman den sententzia edo laudo arbitralak aplikatzeko eskatzen denean, auzitegi hauetara jo behar da. Bigarrenik, borondatezko jurisdikzioko ekintza guztiak epaitegi hauek burutzen edo ezagutzen dituzte. Bestetik, gerta daiteke, barruti judizial bereko bake-epaitegiak eskumen gatazka bat izatea, hura konpontzea ere epaitegiei hauei dagokie. Halaber, Erregistro edo Notariotza Zuzendaritza Orokorra emandako errolda edota erregistroen kontrako helegiteak ere epaitegi hauek ezagutzen dituzte. Azkenik, enpresaburua ez den pertsona natural edo fisikoen lehiaketa edo konkurtsoa ere ezagutzen dute.

c) Merkataritza epaitegiak: Lehen instantziako epaitegi espezializatuak dira eta 2003an sortu ziren Merkataritza Zuzenbideko gaiak ebazteko. Gai konkretu batzuk ezagutzen dituzte: Konkurtsoak, itsas zuzenbidea, kompetentzia desleiala, jabetza intelektuala eta industriala, publizitatea, kontratazioaren baldintza orokorrak, kontsumitzaileen babesa, garraioa etab. (BJLO 86 *ter.* 3 art.), Espainia osoan Europako marka, modelo eta irudi komunitarioen gatazka osoak Alacanteko epaitegiak ezagutzen du eta eskumen eksklusiboa du, horretarako sekzio espezializatu bat baitu (BJLOko 82.4 artikulua).

d) Emakumearen aurkako indarkeriaren arloko epaitegiak: Abenduaren 28ko 1/2004 Lege Organikorekin, genero indarkeriaren aurka oso-osoko babesa emateko neurri buruzkoarekin sortu ziren. Lege integral honek neurri garrantzitsuak biltzen ditu. Epaitegi hauen ezaugarria da, epaitegi espezializatuak izateaz gain, mistoak direla. Hau da, kontu zibil eta penalak ezagutzen dituzte. 2004 urtera arte, bere emaztea jipoitzen edo bestelako tratu txarrak pairarazten zuen gizona bi epaitegietan epaitzen zen, alde batetik, zigor epaitegietara joan behar zen burutako indarkeria zigortzeko eta bestetik,

I. Irakasgaiak

umeeekin eta egoera zibilarekin lotutako gaiak ebazteko zibilera. Hori horrela, Estatuaren utzikeriagatik larriki kaltetzen ziren emakumeak (bigarren mailako biktimizazioa deritzona). Lege honekin, epaitegi misto hauek sortuz, emakumeen babesaren bermea handiagotzea bilatzen da. Epaileak beraz, gai zibilak eta penalak ezagutuko ditu. Gai zibilei dagokionez, BJLOaren 87 ter.2 artikuluan adierazitakoak ezagutuko ditu: filiazioa, dibortzioa, adingabeen zaintza eta kustodia eta adopzioak, emakumearen aurkako indarkeria egoera bat ematen denean. Aipatzekoa da egun, bikote heterosexualen gaiak ezagutzen dituela soilik. Bestetik, adierazi behar da, Epaileek kontu zibilez ezagutzeko hiru baldintza eman behar direla, BJLOaren ter.3 artikuluan xedatzen direnak: Lehenik eta behin, epaitegi honek auzi zibilez ezagutu dezake soilik eta prozesu penal bat martxan badago; hau da, kautelazko zigor neurri bat eman bada edo, gutxinez, salaketa bat baldin badago. Bigarrenik, inputatua den prozesu penaleko gizona, prozesu zibileko alderdi ere izan behar da. Azkenik, biktima ere prozesu penaleko alderdi izateaz gain, prozesu zibileko alderdi izan behar da.

e) Probintzia Entzutegiak edo Auzitegiak: Eskumen materialik ez dute, hau da, ez dituzte gatazka juridiko pribatuak lehen auzialdian ezagutzen. Soilik eskumen funtzionala dute: kexa eta apelazio helegiteez ezagutzen dute. Horrenbestez, Lehenengo Instantziako Epaitegien, Merkataritza epaitegien eta Emakumeen aurkako indarkeriaren epaitegiek emandako ebazpenen helegiteez ezagutzen dute. Errebeldearen sententzia irmoaren deuseztapena ere ezagutzen dute, baldin eta sententzia Auzitegi Probintzialak berak eman duenean. Bestetik, BJLOko 80.3 artikulua sekzio espezializatuak sortzeko aukera ematen die. Horren adierazle da, lehen adierazi dugun Alacant-eko auzitegi probintzialaren sekzio berezia, irudi, marka eta patente komunitarioen gatazkez ezagutzeko sortu dena.

f) Justizia Auzitegi Nagusiko areto zibil edo penala(JAN): JAN guztiek hiru sala edo areto dituzte 1) zibil-penala, 2) administratiboa eta 3) laborala. Lehenengoari erreparaturaz, areto hauek, jarraian ikusiko dugun moduan, eskumen objektibo eta funtzionala dute. Eskumen objektiboari dagokionez, auzialdi bakarrean, Autonomia Erkidegoko presidentek, gobernua, parlamentariak, sailburuak eta gainerako administrazioetako buruek egindako kalteen kontrako erantzukizun zibileko demandak ezagutzen dituzte. Adierazi berri dugun hauek aforatuak direnez, haien funtzioen egikaritzan burututako ekintza ez zilegiak JANak ebatziko ditu. Aitzitik, salbuespen bat dago, izan ere, Diputazioetako presidentek Madrilgo Auzitegi Gorenera joan behar dute. Eskumen funtzionalaren harira, funtzionalki, kasazio eta berrikuspen helegiteez ezagutzen du, baina horretarako bi baldintza betetzea beharrezkoa da: Lehenik, kasuan kasuko Autonomia Estatutuak berariaz konpetentzia hori aurreikustea eta helegite horren oinarria, gure kasuan, Euskal Zuzenbide zibilaren arau baten urrapenaren ingurukoa izatea, bestela Auzitegi Gorenera joan beharko da. Halaber, laudo arbitralen kontrako deuseztapenaren akzioak ezagutzen ditu eta beraz, laudoen bat aurkaratu nahi badugu, JANera joan beharko gara.

g) Auzitegi Gorena (AG): Bost sala ditu eta Madrilen kokatzen da: 1) zibila, 2) administratiboa, 3) laborala, 4) penala eta 5) militarra. Auzitegi Gorenaren oinarritzko eskumena funtzionala da. Sala zibilak ondorengo helegite hauez ezagutzen du: kasazioa, berrikuspenera -sententzia irmoak deuseztatze-, urratze prozesalagatik helegitea eta azkenik, legearen intereserako helegitea. Objektiboki, auzialdi bakarrean ezagutzen ditu, eta beraz, ez dago hauen kontrako helegiterik, Estatuko kargu politiko gorenek edo kargu judizialeko edozeinek bere funtzioen egikaritzan egindako ekintzen aurkako erantzukizun zibileko demandak (BJLOaren 56.2 eta 3 artikulua).

4.2 Irizpide objektiboaren eta funtzionalaren tratamendu prozesala

Eskumen objektibo eta funtzionalaren arauak, *ius cogens*, edo bestela esanda, ordena publikokoak dira eta beraz, derrigorrean bete beharrekoak izango dira. Halaber, eskumen hauek luzaezinak eta xedaezinak dira, hau da, ezin dira legeak dioenetik haratago joan. Hori esanik, aintzat hartu behar dugu, jadanik adierazi dugun moduan, irizpide objektibo eta funtzionalaren arabera ez den epaitegi batek ez dagokion kasu bat ezagutzen badu, deuseza izango dela zuzenbide osoz.

Irizpide hauen kontrolari dagokionez, eskuduntza objektibo eza dagokion auzitegiak, zehazki dagokion epaileak, ofizioz kontrolatuko du prozesuaren edozein fasetan, betiere, alderdiei eta Ministerio Fiskalari entzun ondoren (PZL 48.3 art). Bestetik, epaileak ofizioz kontrolatzen ez badu, eskumen objektiboaren gabezia alderdien eskariz ere kontrolatu daiteke. Horretarako, alderdi demandatuak aukera bakarria izango du, deklinatoria jartzea hain zuzen (PZLko 49.art). Kontuan hartu behar dugu, gauza ezberdinak direla, alde batetik, zenbatekoagatik eskuduntza objektibo eza aurkaratzea, deklinatoriaren bitartez egingo dena eta bestetik, zenbatekoa eta prozesu mota–arrunta edo hitzezkoa– aurkaratzea. Eskuduntza funtzional ezari dagokionez, ez da existitzen alderdiei helarazten zaien kontrol mekanismorik. Hala ere, PZLko 63.2 artikulua adierazten du, deklinatoriaren bitartez edozein konpetentzia eza aurkaratu dezakegula.

V. Eskuduntza edo eskumen territoriala edo lurraldeari dagokion eskumena

Aurretik adierazi dugun guztia aintzat hartuz, eskuduntza objektibo eta funtzionala zein organo jurisdikzional zibili dagokion zehazturik, kasua zein epailek ezagutuko duen zehazteko azkeneko irizpidea lurraldetarra da. Eskumen territorialaren edo lurraldeari dagokion eskumenaren irizpideak, mota bereko eta eskumen objektibo bera duten organo jurisdikzionalen eskumena banatzen du. Beraz, zein organo konkretuk ezagutu behar duen adierazten du.

Lurraldeari dagokionez, eskumena duen epailea nor izango den erabakitzeke, arau batzuk ezartzen dira, tradizioz "foruak" deitu izan direnak. Forua, lurralde-eskuduntza zehazten duen araua dela esan dezakegu. Esaterako, demandatuaren egoitza forua adierazten denean, demandatua bizi den herriko epaitegira joan behar dela adierazi nahi du. Hemen sumisioa edo meneratzea agertzen da, non alderdiek zein lurraldetan joan nahi duten erabakitzen dute, baina ez zein epaitegira joango diren. Bi motatako foruak daude: konbentzionalak eta legalak.

5.1 Foru konbentzionalak edo hitzartutako foruak

PZLak printzipioz, lehentasuna ematen die foru konbentzionalari, aldeek hitzartutako foruei alegia. Kasu honetan, alderdiek erabakitzen dute zein lurraldeko organo jurisdikzionalera joango diren. Hitzarmen hori berariazko edo isilbidezkoa izan daiteke, jarraian ikusiko dugun moduan.

Esanbidezko meneratzearen nondik norakoan murgildu aurretik, BJLOaren 2015eko erreformaren ostean, meneratzearen legezko definizio bat eman zela kontuan hartu behar dugu. Horren arabera, esanbidezko meneratze-akordio bat dagoela ulertuko da, alderdiek

I. Irakasgaiak

itun bat egiten dutenean Espainiako auzitegiei esleituz haien artean sor daitezkeen gatazkak –kontraktualak zein kontratuz kanpokoak– ebazteko eskumena.

Beraz, alderdiek nahi duten lurraldea aukeratuko dute, baina ez dute epaitegi konkretu edo organo bat hautatuko, baizik eta lurralde zehatz bat, lurralde muga-barruti bat. Hori horrela, alderdiek alde zuzen zehazten dute zein lurraldetara joango diren epaiketara (BJLO 22 bis artikulua). Azken artikulua aldaketak izan ditu: epaiketa aurretik egiten da normalean, kontratu batean atxikitzen den klausula baten bidez edo hitzarmen independente batean, ahoz idatzizko berrespenarekin ere egin daiteke eta posible da merkataritza usadioekin bat egitea ere. Hori horrela, hitzarmena idatziz adierazi behar dela argi dago, ahozko hitzarmen baten existentzia frogatzea oso zaila izango litzatekeelako. Baldintza horren harira, berariazko isilbidezko menderatzea azaldu behar dugu. Idatziz egin dela ulertuko da demandaren erantzunezko idazkien elkartrukean kontsignatuta dagoenean Espainian hasitako prozesu baten barruan, zeintzuetan akordioaren existentzia alderdi batek baieztatu eta besteak ukatzen ez badu (nahiz eta hitzarmenik ez egon, bi alderdiek epaiketara badagoela adierazten dutenean).

Azkenik, esanbidezko menekotasuna, teoriarik, debekatuta dago kasu hauetan, baina praktikan ematen da: atxikimendu kontratuetan, alderdietako batek inposatutako baldintzak biltzen dituzten kontratuetan eta kontsumitzaile eta erabiltzaileekin burututako kontratuetan. Arau honen bidez, esanbidezko menderatzea ahalbidetu nahi da, hura, alderdien kontratu-askatasunaren ondorio edo fruitu denean, eta ez alderdi indartsuenak ahularen gainean ezartzen duen inposaketaren ondorio denean.

Isilbidezko menderatzeari dagokionez, PZLko 56.artikuluaren arabera da eta hori ematen dela ulertzen da: Demandatzailearen ikuspuntutik, barruti jakin bateko epaitegitara jotze hutsagatik, demanda jarri edo demanda ezagutzeko eskumena duen auzitegian aurkeztu beharreko eskaera aurkeztuz. Aldiz, demandatuaren ikuspuntutik, hauetako ekintzaren bat burutzen duenean: alde batetik, demandatua lurralde batetako epaiketara joaten denean eta epaitegi horren aurrean deklinatoria ez den beste edozer egiten duenean eta bestetik, judizioan ez agertzeagatik edo deklinatoria jartzeko denbora igaro denean agertzen denean, behar bezala epatuta edo zitatuta izan denean. Beraz, esan dezakegu, demandatuaren ikuspuntutik, isilbidezko menderatzea oztopatzeko bide bakarra, deklinatoria jartzea dela, ikusi dugun moduan, judizioan edo epailearen aurrean ez agertzea menderatzeatzat jotzen baita.

Hori guztia aintzat hartuz, baieztatu dezakegu bi menderatzeetan alderdiek erabakitzen dutela zein lurralde organora joan nahi duten. Eskumena beraz, luzagarria edo xedagarria izango da. Esan bezala, printzipioz foru konbentzionalak gailentzen dira, eta alderdiak beti joango dira beraiek nahi duten lurraldera. Hala ere, bi salbuespen hartu behar ditugu kontuan: Lehenik eta behin, alderdiek ez badute aukeratzen zein lurraldetara joan, legeak ezarriko du lurraldea; eta bigarrenik, kontuan hartu behar dugu batzuetan legeak debekatu egiten duela foru konbentzionala egikaritzea, eta beraz, legeak dioen tokira joan beharko garelako. Azken salbuespen honi loturik, aditzera eman behar dugu 2000. urteko PZLak borondate autonomiari zenbait muga esleitu zizkiola, foru konbentzionalak mugatuz. Hori horrela, kasu batzuetan ez zaie alderdiei aukeratzen uzten, zein epaitegitara joan nahi duten. Zehazki kasu zehatz hauetan ezingo da isilbidezko eta berariazko menderatzea eman:

- (1) Hitzeko epaiketa guztietan ezin izango da forua hitzartu (PZL 54.art).
- (2) PZLko 52.1 artikuluan jasotzen diren kasu berezietan, artikulua horretan zein lurraldera joan beharko garen adierazten da, hots, zerrenda baten arabera dira foru konbentzionalen debekuak: higiezinaren errentamendu kontratuak, ohorearen inguruko

I. Irakasgaiak

gaiak, ibilgailuen zirkulaziotik eratorritako kalte-galerak, etab. Beraz, kasu hauetan, foru legalak aplikatu beharko dira.

(3) Legeak lurralde-eskuduntzari izaera inperatiboa egotzen dionean, berariaz meneratzea ezin dela eman esanez (PZLko 813 eta 820 artikulua) edo auzitegiak lurralde-eskuduntza ofizioz kontrolatuko duela adieraziz (PZLko 769.4 art).

Logikoki, lurraldeari dagokion eskuduntzaren lege berezi bat egoteak, ez du esan nahi meneratzea debekatzen denik.

5.2 Foru legalak edo legeak ezarritako foruak

Alderdiek ez badute ezer hitzartu edo foru konbentzionala egon ahal izanda, alderdiek aukeratu ezin dutenean edo legeak foru konbentzionalak debekatzen dituzenean, legeak ezarritako foruei edo foru legalei so egin beharko diegu. Foru hauek lege zehazten dira eta beraz, legeak berak adierazten du zein lurraldeko epaitegietara joan behar den. Beraz, legea da epaitegien lurralde eskumena zehazten duena.

Foru legalak bi motatakoak izan daitezke: Alde batetik, foru legal bereziak ditugu, legeak esaten duenean uziaren eta objektu prozesalaren arabera zein epaitegira joan behar garen (PZL 52. artikuluko zerrenda). Hau da, uzi konkretu bati lurralde zehatz bat lotzen zaio. Bestetik, foru legal orokorrak ditugu, foru legal berezirik ez dagoenean aplikatzen direnak. Orokorrean, foru berezirik ez, legeak esango du nora joan behar garen edo zein epaitegira (PZL 50, 51 eta 53. artikulua).

Lau foru orokor daude:

(1) Pertsona fisikoei aplikatzen zaiena: Pertsona fisiko bat demandatu nahi bada eta ez badago foru hitzarturik, demandatuaren helbideko edo egoitzako epaitegira joan beharko gara. Beraz, demanduari ahalik eta erraztasun gehiago emateko egiten da. Hierarkiko, ordena bat jarraitzen dela esan dezakegu: lehenik eta behin, demandatuaren egoitza edo helbidea begiratu dugu. Demandatuak ez balu egoitzarik Espainian, haren bizitokiari dagokion auzitegia izango da eskuduna. Bizitokirik edo egoitzarik eduki ez, demandatua aurkitzen den lekuko epaitegiak izango edo haren azken egoitzako epaitegiak izango dira eskudunak. Azkenik, azkeneko hautu bezala, demandatzailearen helbidea aintzat hartu dugu. Honaino iritsita, adierazi behar dugu, bere jarduera profesionalagatik, enpresaburua edo profesionala demandatzen bada (abokatu, dentista...), aipatutako arau guztiei beste bat gehitzen zaiela: posible da bere jarduera gauzatzen duten tokiko epaitegietara joatea, eta jarduera toki askotan gauzatzen bada, horietako edozeinetara (publikora irekitako establezimendua izatekotan) joan ahal izango gara (PZLko 50.3 art).

(2) Pertsona juridikoei edo nortasun juridikorik gabeko erakundeei aplikatzen zaiena: Enpresak beraien gizarte-egoitza edo helbide legaleko epaitegietan demandatuko dira. Halaber, gatazkaren harreman juridikoa sortu den lekuan edo ondorioak eragin ditzakeen lekuko epaitegietan izan daitezke demandatuak, betiere, leku horretan publikora irekita dagoen establezimendua badute. Nortasunik gabeko erakundeei dagokionez, kudeatzaileen helbidean edo bere jarduera burutzen den edozein tokitan demandatuko dira.

(3) Uzi metaketa kasuan aplikatzen dena: Uzi bat baino gehiago eta horiei dagokien beste prozesu badaude, PZLko 53.1 artikulua arabera, arau orokor lege, gainerako

I. Irakasgaiak

guztien oinarrizkoa den uzia ezagutu behar duen auzitegira joango gara. Aurrekoaren ezean, metatutako uzi kopuru handiena ezagutu behar duen epaitegietara joan gara.

12/10

Azkenik, zenbatekoari dagokionez garrantzitsuena den tokiko auzitegira. (4) Auzikidetzaren pasiboa edo litiskonsortzio pasiboa dagoenean aplikatzen dena: Demandatu bat baino gehiago dagoenean, lurralde-eskumenari jarraituz eskuduna den edozein lurraldetako auzitegietan jar dezakegu demanda. Beraz, demandatzailea nahi duen tokira joan daiteke, baina horietako foru bat aukeratu beharko du, eta bertan guztien kontrako demanda bat jarri (PZLko 53.2 art).

5.3 Tratamendu prozesala

Lurraldeari dagokion eskumen irizpidearen kontrolari dagokionez, arau inperatiboak ditugunean, auzitegiak ofizioz burutuko du kontrol hori. Aldiz, arau xedagarrien aurrean bagaude, alderdien eskariz ere burutu daiteke.

Legezko foroetan, lurralde-eskumena *ius cogens* edo arau inperatiboetan zehazten denean alabaina, horiek auzitegiak ofizioz aplikatuko ditu eta horien kontrola burutzen du. Egiaztatze edo kontrol hori, demanda jarri ostean eta onartu baina lehen egitea da ohikoena (PZLko 58,404 eta 440. art), nahiz eta judizio aurreko entzunaldian (PZL-ko 416.2) edo bistan (PZLko 443.2) bertan egin daitekeen. Eskumen honen azterketan Ministerio Fiskalak eta alderdiek parte hartuko dute. Epaileak hurrengoa ebatz dezake:

- (1) Auzitegiak, lurralde-eskumen irizpidearen arabera, eskumena duela, ondorioz, prozesuak aurrera jarraituko du.
- (2) Auzitegiak eskumenik ez duela. Lurralde-eskumen gabezia hori auto bidez deklaratu du epaileak, eta orain arte burututako egintza guztiak dagokion auzitegi eskudunari igorriko zaizkio.

Foru konbentzionaletan, aldiz, esanbidezko edo isilbidezko meneratzeaz ari garenean, arau xedagarrien aurrean gaudenez, epaileak ez du eskumena ofizioz kontrolatzen. Kasu horretan, eskuduntza eza alegatzeko, demandatuak deklinatoria jarri ahal izango du.

6. Arazo prejudizialak

Espaniar ordena jurisdikzionalaren irismena eta mugak aztertu ondoren eta kopotentzia arauak arretaz aztertu ondoren, ibilbide honetan eragina duen beste kontzeptu bat azaldu behar dugu, arazo prejudizialak alegia. Azkeneko hauek, prozesu zibilaren mamiarekin edo funtsarekin lotura duten beste arazo edo aferak dira eta haien izaeratik, beste ordena jurisdikzional bateko epaitegi eta auzitegiei dagokie haien ebazpena. Bestela adierazita, ordena zibileko epaileek bere judizioa ebazteko, aurretik beste ordena bati dagokion gai bat ebazteko beharrari deritzo (BJLO 10.art).

Hori horrela, epaile zibil batek, demandatzaileak demandan aurkeztu duen uzi zibila ebazteko, lehenengo beste ordena bati dagokion kontu penal, administratibo edo laboralak ebatzi behar dituztenean ematen da. Hala ere, jarraian azalduko denaren zain, nabarmendu behar dugu, epaileak beste ordena bateko afera horiek ebatziko dituela, baina horiek ez dutela gauza epaituaren izaera izango, ebatzitako arazo prejudizial horiek epaiketa horretan izango baitute eragina bakarrik.

Esan bezalaxe, arau orokor gisa, ordena zibilak edozein aferez ezagutu dezake –laboral eta administratiboa– alabaina, adierazi berri dugun honi, salbuespen bat gehitu behar diogu: BJLOaren 10.2 artikulua arabera, penaleko gairen bat agertuz gero, ordena zibileko gatazka judiziala gelditu beharko da ordena penalak ezagutu arte. Hortaz, ordena zibilak ondorio judizial hutsetarako, ordena bakoitzak propioki egotzita ez dituen kontuak ezagutuko ditu, ordena penalekoak salbu. Kasu horretan, penaleko epaitegiak ebazpen bat eman arte prozedura eseki beharko da, arlo zibilak ezin izango baitu arlo penaleko erabakirik hartu.

Arazo prejudizialen aplikagarritasunak makina bat arazo eta zailtasun sortu dituzte praktika prozesalean. Oztopo horiek, lehen adierazi dugun BJLOaren 10.1 eta 2 artikuluekin ebazten saiatu dira eta ondoren, PZLko 40-43 artikuluekin, arazo horien sailkapen bat eginez.

6.1 Zigor arazo prejudizialak

Arazo prejudizial penala, ez da prozesu zibilean agertzen den delitu itxura duen edozein egitate ezagutzea, horrek ez dakar zigor arazo prejudizial baten aurrean egotea. Prozesu zibil batean eragina duten benetako zigor arazo prejudizialak, PZL 40 eta 41. artikuluetan arautzen dira eta bi motatakoak izan daitezke. Lehenik kasu tipikoa edo ohikoa dugu, zeinetan demandatzaileak bere uzia oinarritzeko eman dituen egitateetariko bat edo gehiago delitu izan ahal denean, arazo prejudizial penal batean aurrean egongo gara.

Ondorioz, prozesu zibila eseki egingo da, prozesu penala ebazten den arte (PZL 40.2). Hori bai, prozesu zibilaren esekipena emateko, zenbait betebeharrak galdatzen dira: Alde batetik, egitate berdinei dagokien prozesu penalaren existentzia egiaztatzea eta bestetik, egitate horien inguruko zigor auzitegiaren erabakiak garrantzia izatea prozesu zibilean eman beharreko ebazpenean. Kasu honez gain, kasu berezi bat eman daiteke, demandatzaileak edo demandatuak aurkezten dituen dokumentuetako bat faltsua dela esaten dutenean alegia.

Prozesu zibileko froga nagusia (“froga erregina” deitzen zaio) dokumentala denez, hauetako bat faltsua bada, arazo baten aurrean gaude. Egitateak delitu bat izatekotan, epaileak hurrengo egin dezake: auzia sententziarako ikusia adierazi dezake, epaiketa zibila amaierara arte eramanda baina ez du kasua ebatziko, lehenengo epaile penalak ebatzi behar baitu. Hau gertatzeko bi baldintza eman behar dira: Batetik, alderdiek epaileari esan behar diote, demandatuak demandatzailearekiko eta alderantziz, egitate horiek delitu izan daitezkeela eta zigor epaiketa bat martxan dagoela. Hori egiten ez bada, epaileak ez du esku-hartuko. Bestetik, alderdi batek beste alderdiak aurkeztutako dokumentuak faltsuak direla adierazi beharko du, eta unean bertan epaiketa esekiko da, ez da sententziarako ikusia utziko.

Edozein kasutan, zigor arazo prejudizialek, epaileak prozesu zibila esekitzea eragin dezakete. Esekitze hori auto batez onartu edo gaitzetsiko du epaileak. Esekitzea gaitzesten duen autoaren kontra, birjartze helegitea jarri ahalko da. Esekitzea onartzen bada, hurrengo bereizi behar dugu: (1) esekitzea onartzen duen autoaren aurka apelazio helegitea jarri ahalko da eta hau erabakitzeko apelazioan ematen den autoaren aurka, urratze prozesalagatik ezohiko helegitea jarriko da (PZLko 41.2 artikulua). (2) Esekitzeak prozesu zibilean, prozesu penalaren bukaera edo etetea–haren ohiko jarduna oztopatu duen arrazoi baten eraginez– egiaztatzen den arte iraungo du, (PZL-ko 40.6 artikulua).

Epaile zibilaren eta penalaren arteko lotura edo uztardurari dagokionez, sententzia batean zigor delitu bat aldarrikatzeak ez du ondorio zibilik eragiten, delitua, egintza juridiko baten kalifikazioa baita. Auzitegi zibilari eragiten diona, ez da egitatearen kalifikazio juridikoa, baizik eta zigor epaian frogatutzat geratu diren egitateak. Ildo horri jarraituz, zigor epaileek epaile zibilak lotzen dituztela adierazi behar dugu.

Hori horrela, zigor epaileek frogatutzat ematen dituen egitate oro, epaile zibilak egiazkotzat joko ditu eta ez ditu zalantzan jarriko. Egitateak ezin izan badira frogatutzat jo, hau da, prozesu penalean ezin izan bada ezer frogatu, epaile zibilak askatasuna izango du egitatea frogatzeko. Beraz, epaile zibila ez da lotuta geldituko prozesu penalean ezin izan bada zerbait frogatu. Azkenik, zigor prozesuan frogatu bada zerbait ez dela existitu, epaile zibilak askatasuna izango du hori egiaztatzeko prozesu zibilean.

6.2 Penalak ez diren arazo prejudizialak: laboralak eta administratiboak

Epaile zibil batek, uzi nagusia (zibila, alegia) ebazteko, lehenik laborala edo administratiboa den gai bat aztertu behar duenean ematen da. BJLOren 10. artikulua arabera, epaile zibilak, laboralaz edo administratiboaz ezagutzen duenean, ezingo du beste epaiketa bat mugatu, hau da, kontu laboral edo administratibo horien inguruko bere erabakiak izaera (eta ondorio) prejudizial hutsa izango du, ez du gauza epaituaren izaera izango.

Modu horretan, kasu honetan arazo prejudizialak izan diren horiek, geroago sortu daitekeen prozesu laboral edo kontentzioso-administratibo bateko objektu nagusia edo funtsa bihur daitezke (PZLko 42.2 artikulua). Adierazi berri dugun honi salbuespen bat egotzi behar diogu, izan ere, alderdiek eskatzen badute, prozesu zibila eskekituta gera daiteke, epaiketa administratibo edo laborala ezagutu arte, betiere, legeak berariaz hori egiteko aukera ematen badu eta auzitegi zibilak horrela erabakitzen badu alderdien onespenerekin.

Kasu horretan, auzitegi laboralak eta kontentzioso-administratiboak erabakitakoa, auzitegi zibila lotzen dute, arazo prejudiziala ebazten baitute (PZL-ko 42.3 artikulua).

6.3 Arazo prejudizial zibilak

Izatez kontzeptu hau (arazo prejudizial zibila) ez da existitzen, ezin baitaiteke arazo prejudizial zibilik eman; izan ere, uzi zibil bat ebazteko aurretik beste arazo zibil bat konpondu behar bada, horrek ez du inongo arazorik sorraraziko, auzitegi zibilak horretarako eskumena izango duelako, ordena honek afera zibilez ezagutzeko gaitasuna duelako. Kasu honetan, arazo hauek ez dira arazo prejudizialtzat jotzen, arazo intzidentaltzat baizik. Beraz, aurreratu dugun moduan, arazo intzidentaletan, arlo bateko epaileak bere arloko gaiak ebazteko, bere arloko beste epai bat ebatzi beharko du lehenik.

Gure kasuan, ordena zibileko uzia ebazteko, uzi honez gain, ezberdina den beste afera zibil bat ebatzi beharko du. PZL 43. artikuluan hiru kasu ezberdintzen ditu:

- (1) Martxan den prozesu zibil batean honen erabakiaren auresuposizio logikoa den arazo zibil bat sortzen bada, eta bigarrenaren inguruan epaiketa zibilik ez bada, lehenengo organo zibilak erabakiko du.

(2) Prozesu zibil baten mamiaren inguruan erabakitzeke, beste prozesu zibil baten objektu nagusia den gatazka erabakitzea ezinbestekoa bada, bigarren hau auzitegi berberaren aurrean edo beste bat ezagutzen badabil, prozesu metaketa eman daiteke.

(3) Aurreko kasuan, prozesu metaketa ezinezkoa bada, auzitegiak alderdien eskariz – batek edo biek– eta kontrako alderdia entzun ondoren, prozesuaren esekitzea agindu dezake beste prozesua bukatu arte. Alderdiek eskatu beharko dute prozesua etetea.

Nabarmentzekoa da, alderdiek eskatu ezean, epaileak ez duela esekitzea –prozesu zibiletan alderdiek agintzen dutelako xedapen printzipio delakoaren arabera– eskatuko.

6.4 Arazo prejudizial konstituzionala

Espanian konstituzio kontrola zentralizatua dago eta beraz, epaile batek zalantza badu gai bat konstituzio kontrakoa den edo ez, Auzitegi Konstituzionalera (aurrerantzean, AK) joan beharko da, azken honek baitu hori erabakitzeke eskuduntza eskusiboa. EK-ren 163. artikulua arabera, lege-mailako arau bat konstituzio kontrakoa dela uste badu, uzia KA-ren aurrean aurkeztu beharko da, baina ez du efektu esekitzailerik izango. Beraz, prozesuak aurrera jarraituko du, baina ebazpena ez da emango, izan ere, KA-ren erabakiak auzitegi zibilararen ebazpena aldarazi ahal badu, aldatu egin beharko baita.

6.5 Europar prejudizialitatea

Europatik erregelamendu eta zuzentarau ugari jasotzen ditugu, eta epaileek horien aplikazioaren gainean maiz zalantzak izaten dituzte. Horregatik, arazo prejudizial europar baten aurrean, epaile zibilak galdetu egin beharko dio Europako Justizia Auzitegiari, sorrarazitako zalantza. Arazo prejudizial europarrak ezagutzeko eskumena, Europar Batasuneko Justizia Auzitegiak izango du.

7. Froga printzipioa

Gatazkak ebazteko lurralde-eskuduntza arauak aplikatzeko, arau horien egitatezko suposizioak, meneratze-akordioaren existentzia eta edukia, demandatuaren egoitzaren lurraldea zein den... egiaztatu beharko dira.

Arazoa da, alde batetik, ezin dela konpetentzia erabaki auzi-jartzailearen baieztapen hutsagatik, hori horrela balitz, alferrikakoak izango liritekeelako eskuduntza arauak eta hauek aldeei ematen dizkieten eskubideak kaltetuko liritekeelako; eta, bestetik, kontuan hartu behar dugu oraindik ez gaudela froga fasean eta beraz, ezin izango dela inolako frogabiderik frogatuzat jo. Kontuan hartu behar dugu, lehenengo froga edo egitatezko suposizio hauek, ez direla erabateko sinesmena sortzen duten frogak, baizik eta eskumen-araua aplikatzeko gertaera garrantzitsuak egiazkotzat jotzen dituzten hasierako elementuak. Beraz, ez dira erabakigarriak gatazka ebazteko, baina bai nahikoak eskuduntza arauak aplikatzeko. Froga hauen ustezko egiazkotasuna, demandarekin batera demandatzaileak aurkezten dituen dokumentuetan islatzen dira. Dokumentu hauek bi motatakoak dira: Alde batetik, dokumentu prozesalak ditugu eta bestetik, dokumentu materialak.

8. Deklinatoriaren oinarrizko elementuak

Demandatuak, demandatzaileak aukeratutako epaitegiak jurisdikzio edo eskumenik ez duela uste badu, hori salatzen tresna izango da deklinatoria. PZLak, demandatuak eskuduntza ezbaian jartzen duen bitarteko prozesal bakartzat jotzen du, arau xedegarrien bitartez zehaztutako eskumena inpuñatzeko instrumentu prozesala dela adieraziz.

Deklinatorioaren izaeraren harira, adierazi behar dugu deklinatoriaren bidez ez dela demandari edo uziari erantzuten, beraz ez da salbuespen prozesal bat. Beraz, zer da? Esan dezakegu, epaileak aurretik erantzun beharreko arazo intzidentala dela eta isilbidezko meneratzea ekiditeko erabiltzen dela.

Demandatuak aurkaratu dezakeenari dagokionez, foru konbentzionaleraino gain beste hauek ere salatu daitezke: Alderdiak zehaztutako lurralde eskumena, auzitegien jurisdikzioa (atzerriko auzitegien alde), eskumen orokorra, eskumen objektiboa edota eskumen funtzionala. PZLaren 59.artikuluak adierazten du, deklinatoria demandatuak edo prozesuko alderdi legitimo izan daitekeen edozein norbanakok aurkeztu dezakeela, baina beti alderdi pasiboa izan behar da. Beraz, zein da alderdi legitimoa? Hasiera batean demandatua izan dena eta ondorengo une batean demandatu dena. Halaber, demandatu gabeko subjektuak, eragindako parte-hartzea edo demandatu gabeko auzikideak auzira ekartzen direnean.

Arau orokor moduan, kasua aztertzen ari den organoaren aurrean, alegia, demanda jarri den lekuan eta eskuduna ez den organoaren aurrean jarriko du demandatuak deklinatoria. Demandatuari kalte txikiago bat eragiteko, bere helbideko epaitegian aurkeztea posible izango da. Bestetik, aintzat hartu behar dugu, demanda erantzuteko epearen lehenengo hamar egunetan (bai hitzezko epiketari bai epaiketa arruntetan) jarri behar dela.

Formazko baldintzei dagokionez, deklinatoria idatziz aurkeztu behar da, eta legeak baldintzarik jarri ez arren, PZL 65.artikuluak demandatuak eskuduntza frogatzeko dokumentuak aurkeztu ditzakeela adierazten da.

Deklinatoria tarteratzearen ondorioei eta izapidetzari helduz, eskuduntza deklinatoriaren bidez aurkaratzeak hurrengoak dakar: epaiketa eta demandari erantzuteko epea automatikoki etetea eta prozedura nagusiaren garapena ere eten egingo dira. Demandatzaileak kalteak ekiditeko, beste edozein kautelazko neurri eska ditzake edo froga bermatzeko neurriak eskatu ditzake, oinarri gabeko deklinatoria bat ekiditeko asmoz.

Izapidetzari dagokionez, behin deklinatoria jarrita, epaileak idazkia gainerako alderdiei helarazi beharko die. Alderdiek, bost eguneko epea dute idazkiaren inguruko iritzia emateko. Beste alderdiak entzun ondoren, beste bost egunetan epaileak deklinatoria ebatziko du auto baten bidez (PZLko 65.1 art). Epaileak bi aukera ditu: Alde batetik, deklinatoria onartu dezake eta kasua ezagutzeari uko egingo dio, zein epaitegira joan behar garen adieraziz. Bestetik, deklinatoria gaitzetsi dezake eta beraz, eta epaileak kasua ezagutzen jarraituko du. Jurisdikzio eta eskuduntzari buruzko ebazpenak, ofizioz edo deklinatoriaren bidez eman daitezkeenak, modu mugatuan aurkaratu daitezke (PZL-ko 66 eta 67 artikuluak).

(1) Jurisdikzioari dagokionez, arbitrajearen, bitartekotza zibil eta merkataritza bitartekotzan eta eskuduntza orokor eta objektiboaren kasuetan, deklinatoria gaitzesten duen autoaren kontra birjartze helegitea jar daiteke bakarrik.

I. Irakasgaiak

(2) Lurralde eskuduntzari dagokionez, haren inguruko autoak aurkaraezinak dira. Hala ere, bukaerako sententzian, eskuduntzaren arau inperatiboen urraketa salatu daiteke apelazio helegitean edo urratze prozesalarengatiko helegitean.

9. Gaien banaketa

PZLk, azkenik, gaien banaketari buruzko xedapenak biltzen ditu, eta, arau komun eta osagarri diren heinean, prozesu zibil eta zibilak ez diren prozesu guztietan aplikatu beharko lirake. Arau hauek ez dira eskuduntzazkoak, gobernu izaera dute. Gobernuzko izaera hori EK-ren 24.2 artikuluko epaile legalaren printzipiotik eta PZLko 68.3 artikulutik eratortzen da, izan ere, artikulua horrek, deklinatoria baztertu egiten du gaien banaketa aurkaratzeko mekanismoa gisa.

Bestetik, gaien banaketari buruzko arauak urratzeak, ondoren burututako ekintza guztien deuseztasuna, hau da, prozesuaren deuseztasuna dakar (PZLko 68.2 eta 4 artikulua), asuntuen banaketa Epaile Dekanoak burutzen duen lehenengo zeregina baita. Horrez gain, PZLko gainontzeko arauak adierazten dute, gai edo kontu zibil bat banatzeko, herri edo hiri batean lehenengo instantziako epaitegi bat edo bi egon behar direla gutxienez, edo areto bat edo gehiago dituzten Auzitegi Probintzialak.

Azkenik, aintzat hartu behar dugu Epaile Dekanoek eta Auzitegien eta Audientzia Probintzialen Presidenteek, alderdiek eskatuta, emergentziazko neurriak har ditzaketela banatu ez diren gaiak eragin ditzaketen eskubideen urratzea edo konponezina den kalte larriren bat ekiditeko.